

Jednotlivé kroky při výpočtech stručně, ale co nejpřesněji odůvodněte. Pokud používáte nějaké tvrzení, nezapomeňte ověřit splnění předpokladů.

Jméno a příjmení: _____

Příklad	1	2	3	4	Celkem bodů
Bodů	6	10	10	10	36
Získáno					

[6] 1. Budiž dána funkce

$$f(z) = \frac{\cos z}{(2z-1)^2}.$$

V bodě $z_0 = \frac{1}{2}$:

- určete typ singularity,
- najděte Laurentovu řadu funkce $f(z)$,
- spočtete reziduum.

Řešení:

Funkce $\cos z$ je holomorfní v \mathbb{C} , $f(z)$ má proto v $z_0 = \frac{1}{2}$ pól násobnosti dva. Nyní spočteme Laurentovu řadu, rozvoj funkce $\cos z$ v okolí požadovaného bodu je

$$\begin{aligned} \cos z &= \cos \left(\left(z - \frac{1}{2} \right) + \frac{1}{2} \right) = \cos \left(z - \frac{1}{2} \right) \cos \frac{1}{2} - \sin \left(z - \frac{1}{2} \right) \sin \frac{1}{2} \\ &= \left(\cos \frac{1}{2} \right) \sum_{k=0}^{+\infty} (-1)^k \frac{\left(z - \frac{1}{2} \right)^{2k}}{(2k)!} - \left(\sin \frac{1}{2} \right) \sum_{k=0}^{+\infty} (-1)^k \frac{\left(z - \frac{1}{2} \right)^{2k+1}}{(2k+1)!}, \end{aligned}$$

kde jsme použili standardní součtové vzorce pro goniometrické funkce a známé Laurentovy řady pro goniometrické funkce. Jmenovatel $(2z-1)^2 = 4\left(z - \frac{1}{2}\right)^2$ je již ve vhodném tvaru, celkem proto

$$\frac{\cos z}{(2z-1)^2} = \frac{\cos z}{4\left(z - \frac{1}{2}\right)^2} = \frac{1}{4} \left(\cos \frac{1}{2} \right) \sum_{k=0}^{+\infty} (-1)^k \frac{\left(z - \frac{1}{2} \right)^{2k-2}}{(2k)!} - \frac{1}{4} \left(\sin \frac{1}{2} \right) \sum_{k=0}^{+\infty} (-1)^k \frac{\left(z - \frac{1}{2} \right)^{2k-1}}{(2k+1)!}.$$

Z Laurentovy řady v okolí bodu $z_0 = \frac{1}{2}$ okamžitě vyčteme zbývající charakteristiky, reziduum v bodě $z_0 = \frac{1}{2}$ je rovno koeficientu u mocniny $\left(z - \frac{1}{2} \right)^{-1}$, tedy

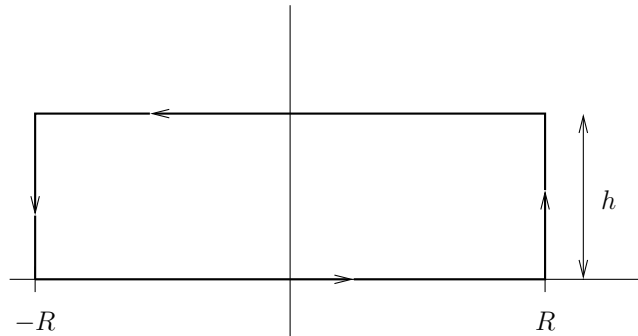
$$\operatorname{res}_{z=\frac{1}{2}} \frac{\cos z}{(2z-1)^2} = -\frac{1}{4} \left(\sin \frac{1}{2} \right).$$

Z rozvoje do Laurentovy řady opět vidíme, že singularita je zjevně pól násobnosti dva.

[10] 2. Pro $a \in \mathbb{R}$ uvažujte integrál

$$I = \int_{x=-\infty}^{+\infty} \frac{e^{ax}}{e^{3x} + 1} dx.$$

Pro která $a \in \mathbb{R}$ integrál existuje a je konečný? Pro tato a integrál spočtete. K výpočtu použijte integrační křivku naznačenou na Obrázku 1 a limitní přechod $R \rightarrow +\infty$. Je nutné zvolit vhodnou hodnotu parametru h !

Obrázek 1: Integrační křivka pro výpočet $\int_{x=-\infty}^{+\infty} \frac{e^{ax}}{e^{3x} + 1} dx$.

Řešení:

Zjevně musí být $a \in (0, 3)$. Požadavek na $a > 0$ plyne z limitního chování pro $x \rightarrow -\infty$, požadavek $a < 3$ plyne z limitního chování $x \rightarrow +\infty$, neboť integrand se v nekonečnu chová jako $\frac{e^{ax}}{e^{3x}}$, což dává konečný integrál pouze pro $a < 3$. Nejdříve najdeme singularity funkce $\frac{e^{az}}{e^{3z} + 1}$, je tedy potřeba vyřešit (v oboru komplexních čísel) rovnici

$$e^{3z} + 1 = 0,$$

což je totéž jako $e^{3z} = e^{i\pi + 2k\pi i}$, $k \in \mathbb{Z}$. Řešením uvedené rovnice jsou zjevně

$$z_k = \frac{\pi}{3}i + \frac{2}{3}k\pi i,$$

kde $k \in \mathbb{Z}$. Parametrizace křivky na Obrázku 1 je kupříkladu

$$\begin{array}{lll} \varphi_{h,R}^1 : & z = t, & t \in (-R, R), \\ \varphi_{h,R}^2 : & z = R + it, & t \in (0, h), \\ -\varphi_{h,R}^3 : & z = t + ih, & t \in (-R, R), \\ -\varphi_{h,R}^4 : & z = -R + it, & t \in (0, h). \end{array}$$

(Vše je naznačeno na Obrázku 2.) Uvnitř křivky leží jediná singularita, a sice singularita v bodě $z_0 = i\frac{\pi}{3}$.

Integrujme nyní podél této křivky funkci

$$f(z) =_{\text{def}} \frac{e^{az}}{e^{3z} + 1}$$

Pro integrál přes křivku $\varphi_{h,R}^1$ zřejmě platí

$$\int_{\varphi_{h,R}^1} f(z) dz = \int_{-R}^R \frac{e^{at}}{e^{3t} + 1} dt \xrightarrow{R \rightarrow +\infty} I,$$

integrál přes křivku $\varphi_{h,R}^3$ je roven

$$\int_{\varphi_{h,R}^3} f(z) dz = - \int_{-R}^R \frac{e^{a(t+ih)}}{e^{3(t+ih)} + 1} dt.$$

Byli bychom rádi, kdybychom tento integrál dokázali spočítat explicitně. (Nelze očekávat, že při navrženém limitním přechodu vymizí.) Zvolíme-li $h = \frac{2}{3}\pi$, pak bude

$$\int_{\varphi_{h,R}^3} f(z) dz = - \int_{-R}^R \frac{e^{at} e^{ai\frac{2}{3}\pi}}{e^{3t} e^{2\pi i} + 1} dt = -e^{i\frac{2}{3}\pi} \int_{-R}^R \frac{e^{at}}{e^{3t} + 1} dt \xrightarrow{R \rightarrow +\infty} -e^{i\frac{2}{3}\pi} I.$$

Integrály přes boční hrany obdélníka v limitě vymizí, skutečně

$$\left| \int_{\varphi_{h,R}^2} f(z) dz \right| = \left| i \int_0^h \frac{e^{a(R+it)}}{e^{3(R+it)} + 1} dt \right| \leq \int_0^h \frac{e^{aR}}{|e^{3R} e^{it} + 1|} dt \leq \int_0^h \frac{e^{aR}}{e^{3R} - 1} = \int_0^h \frac{e^{(a-3)R}}{1 - e^{-3R}} \xrightarrow{R \rightarrow +\infty} 0,$$

neboť $a \in (0, 3)$. (Užíváme také důsledek trojúhelníkové nerovnosti $\frac{1}{|a+b|} \leq \frac{1}{||a|-|b||}$.) Obdobně postupujeme i v případě integrálu přes “levou” hranu obdélníka, tentokrát je však odhad snazší

$$\left| \int_{\varphi_{h,R}^3} f(z) dz \right| = \left| i \int_0^h \frac{e^{a(-R+it)}}{e^{3(-R+it)} + 1} dt \right| \leq \int_0^h \frac{e^{-aR}}{|e^{-3R}e^{it} + 1|} dt \leq C \int_0^h e^{-aR} dt \xrightarrow{R \rightarrow +\infty} 0.$$

(Předposlední nerovnost od určitého R platí pro libovolné $C > 1$. Plyne to z pozorování $|e^{-3R}e^{it} + 1| \xrightarrow{R \rightarrow +\infty} 1$.)

Z reziduové věty ovšem plyne, že

$$\int_{\varphi_1 + \varphi_2 + \varphi_3 + \varphi_4} = 2\pi i \operatorname{res}_{\frac{\pi}{2}i} \frac{e^{az}}{e^{2z} + 1}.$$

(Pro libovolné R je singularita v $z_0 = \frac{\pi}{3}i$ jediná singularita, která leží uvnitř integrační křivky. Rovnost tudíž platí bez ohledu na hodnotu R a zůstane tedy zachována i při limitním přechodu.) Spočtěme residuum v bodě $z_0 = \frac{\pi}{3}i$, kupříkladu podle následující věty

Bud'te $f(z)$, $g(z)$ holomorfní funkce na okolí bodu z_0 a necht' má funkce $g(z)$ v bodu z_0 kořen násobnosti jedna, pak

$$\operatorname{res}_{z_0} \frac{f(z)}{g(z)} = \frac{f(z)}{g'(z)} \Big|_{z=z_0}.$$

Jest tedy

$$\operatorname{res}_{\frac{\pi}{3}i} \frac{e^{az}}{e^{3z} + 1} = \frac{e^{az}}{3e^{3z}} \Big|_{z=\frac{\pi}{3}i} = -\frac{e^{\frac{a\pi}{3}i}}{3}.$$

Celkem tedy

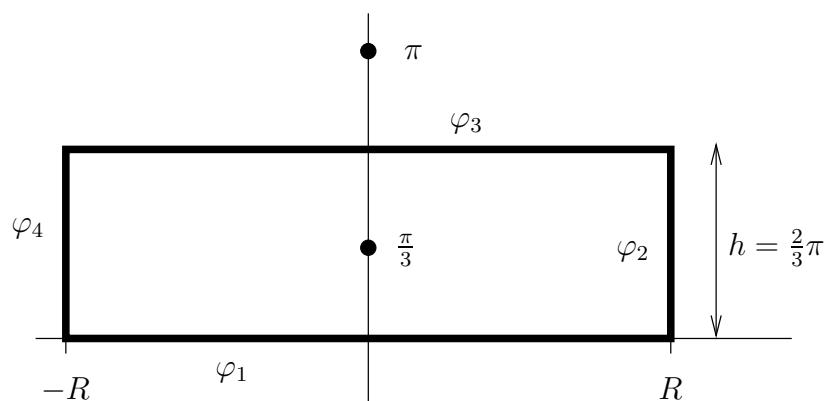
$$I - e^{ia\frac{2}{3}\pi} I = -2\pi i \frac{e^{\frac{a\pi}{3}i}}{3},$$

což vede na

$$\frac{e^{-i\frac{a\pi}{3}} - e^{i\frac{a\pi}{3}}}{2i} I = -\frac{\pi}{3},$$

z čehož plyne, že

$$I = \frac{\pi}{3 \sin \frac{\pi a}{3}}.$$

Obrázek 2: Integrační křivka pro výpočet $\int_{x=-\infty}^{+\infty} \frac{e^{ax}}{e^{3x} + 1} dx$.

[10] 3. Distribuce $T_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}} \in \mathcal{D}'(\mathbb{R})$ je definována předpisem

$$\langle T_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}, \varphi \rangle =_{\text{def}} \text{p. v.} \int_{x \in \mathbb{R}} \frac{\varphi(x)}{x^2} dx =_{\text{def}} \lim_{\varepsilon \rightarrow 0^+} \left(\int_{x=-\infty}^{-\varepsilon} \frac{\varphi(x)}{x^2} dx + \int_{x=\varepsilon}^{+\infty} \frac{\varphi(x)}{x^2} dx - \frac{2\varphi(0)}{\varepsilon} \right). \quad (1)$$

Zavedme nyní distribuci $S_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}} \in \mathcal{D}'(\mathbb{R})$, která je definovaná jako

$$\langle S_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}, \varphi \rangle =_{\text{def}} \int_{x=0}^{+\infty} \frac{\varphi(-x) - 2\varphi(0) + \varphi(x)}{x^2} dx. \quad (2)$$

(Povšimněte si mezí v integrálu.)

- a) Ukažte, že definicí (2) je skutečně zavedena distribuce (korektnost definice, linearita, spojitost).
 b) Dále ukažte, že definice (2) definuje stejnou distribuci jako definice (1), aneb ukažte, že platí

$$S_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}} = T_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}, \quad (3)$$

kde rovnost chápeme jako rovnost dvou distribucí v $\mathcal{D}'(\mathbb{R})$.

- c) Ukažte, že posloupnost funkcí $f_n: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ definovaná jako

$$f_n(x) = \begin{cases} \frac{1}{x^2}, & |x| \geq \frac{1}{n}, \\ -n^2, & |x| < \frac{1}{n}, \end{cases} \quad (4)$$

konverguje ve smyslu distribucí k distribuci $T_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}$ neboli $S_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}$, aneb ukažte, že platí

$$T_{f_n} \xrightarrow{\mathcal{D}'(\mathbb{R})} T_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}, \quad (5)$$

kde T_{f_n} jsou regulární distribuce přiřazené standardním způsobem k funkcím f_n . Protože jste v předchozím bodě ukázali, že platí $S_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}} = T_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}$, můžete samozřejmě dokazovat, že

$$T_{f_n} \xrightarrow{\mathcal{D}'(\mathbb{R})} S_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}. \quad (6)$$

Vyberte si reprezentaci, ve které je důkaz pohodlnější/snazší.

- d) Určete řád distribuce $T_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}$ neboli $S_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}$.

Řešení:

Korektnost definice je jasná, funkci $\varphi \in \mathcal{D}(\mathbb{R})$ je definicí (2) skutečně přiřazeno reálné číslo. Vskutku

$$\begin{aligned} \langle S_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}, \varphi \rangle &= \int_{x=0}^{+\infty} \frac{\varphi(-x) - 2\varphi(0) + \varphi(x)}{x^2} dx \\ &= \int_{x=0}^{\varepsilon} \frac{\varphi(-x) - 2\varphi(0) + \varphi(x)}{x^2} dx + \int_{x=\varepsilon}^{+\infty} \frac{\varphi(-x) - 2\varphi(0) + \varphi(x)}{x^2} dx \\ &= \int_{x=0}^{\varepsilon} \frac{\frac{1}{2} \frac{d^2\varphi}{dx^2}(\xi) \Big|_{\xi \in (-\varepsilon, \varepsilon)} x^2 + \frac{1}{2} \frac{d^2\varphi}{dx^2}(\zeta) \Big|_{\zeta \in (-\varepsilon, \varepsilon)} x^2}{x^2} dx + \int_{x=\varepsilon}^{\infty} \frac{\varphi(-x) - 2\varphi(0) + \varphi(x)}{x^2} dx \\ &= \left(\frac{1}{2} \frac{d^2\varphi}{dx^2}(\xi) \Big|_{\xi \in (-\varepsilon, \varepsilon)} + \frac{1}{2} \frac{d^2\varphi}{dx^2}(\zeta) \Big|_{\zeta \in (-\varepsilon, \varepsilon)} \right) \varepsilon + \int_{x=\varepsilon}^{\infty} \frac{\varphi(-x) - 2\varphi(0) + \varphi(x)}{x^2} dx, \quad (7) \end{aligned}$$

kde jsme využili Taylorova rozvoje s Lagrangeovým tvarem zbytku, tedy tvrzení

$$\forall x \in (-\varepsilon, \varepsilon), \exists \xi \in (-\varepsilon, \varepsilon): \varphi(x) = \varphi(0) + \frac{d\varphi}{dx}(\rho) \Big|_{\rho=0} x + \frac{1}{2} \frac{d^2\varphi}{dx^2}(\xi) \Big|_{\xi \in (-\varepsilon, \varepsilon)} x^2,$$

kde ξ vystupující v druhé derivaci je nějaký bod v intervalu $(-\varepsilon, \varepsilon)$. Z přechodního rozpisu je zřejmé, že pro libovolnou testovací funkci φ je integrál v (2) dobře definován. (Singularita $\frac{1}{x^2}$ je potlačena přítomností výrazu $\varphi(-x) - 2\varphi(0) + \varphi(x)$ v čitateli, který pro malá x představuje aproximaci druhé derivace v nule—to je ostatně celá myšlenka za regularizací integrálu.)

Přirazení (2) je zjevně lineární neboť

$$\begin{aligned} \left\langle S_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}, \alpha\varphi + \beta\psi \right\rangle &= \int_{x=0}^{+\infty} \left(\alpha \frac{\varphi(-x) - 2\varphi(0) + \varphi(x)}{x^2} + \beta \frac{\psi(-x) - 2\psi(0) + \psi(x)}{x^2} \right) dx \\ &= \alpha \left\langle S_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}, \varphi \right\rangle + \beta \left\langle S_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}, \psi \right\rangle \end{aligned}$$

platí pro každou dvojici $\varphi, \psi \in \mathcal{D}(\mathbb{R})$ a libovolná reálná čísla $\alpha, \beta \in \mathbb{R}$.

Abychom ukázali spojitost, je nutné ukázat, že pro každou posloupnost funkcí $\{\varphi_k\}_{k=1}^{+\infty} \subset \mathcal{D}(\mathbb{R})$ konvergující k nule $\varphi_k \rightarrow 0$ ve smyslu $\mathcal{D}(\mathbb{R})$ platí

$$\left\langle S_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}, \varphi_k \right\rangle \rightarrow 0,$$

což po rozepsání znamená, že chceme ukázat

$$\lim_{k \rightarrow +\infty} \left\langle S_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}, \varphi_k \right\rangle = \lim_{k \rightarrow +\infty} \int_{x=0}^{+\infty} \frac{\varphi_k(-x) - 2\varphi_k(0) + \varphi_k(x)}{x^2} dx = 0. \quad (8)$$

Protože je $\varphi_k \rightarrow 0$ ve smyslu konvergence v $\mathcal{D}(\mathbb{R})$, tak víme, že existuje kompaktní množina $K \subset \mathbb{R}$, taková, že pro každou funkci φ_k platí $\text{supp } \varphi_k \subset K$ a dále, že také platí $\varphi_k \rightrightarrows 0$ na množině K . (Stejněměrná konvergence.) Rovněž pro libovolnou derivaci $l \in N$ platí $\frac{d^l \varphi_k}{dx^l} \rightrightarrows 0$ na množině K . Důkaz požadovaného tvrzení (8) je jednoduchý, stačí použít rozpis (7). Jest

$$\begin{aligned} \lim_{k \rightarrow +\infty} \left\langle S_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}, \varphi_k \right\rangle &= \lim_{k \rightarrow +\infty} \int_{x=0}^{+\infty} \frac{\varphi_k(-x) - 2\varphi_k(0) + \varphi_k(x)}{x^2} dx \\ &= \lim_{k \rightarrow +\infty} \left(\left(\frac{1}{2} \frac{d^2 \varphi_k}{dx^2}(\xi) \Big|_{\xi \in (-\varepsilon, \varepsilon)} + \frac{1}{2} \frac{d^2 \varphi_k}{dx^2}(\zeta) \Big|_{\zeta \in (-\varepsilon, \varepsilon)} \right) \varepsilon + \int_{x=\varepsilon}^{+\infty} \frac{\varphi_k(-x) - 2\varphi_k(0) + \varphi_k(x)}{x^2} dx \right) \\ &= \lim_{k \rightarrow +\infty} \left(\frac{1}{2} \frac{d^2 \varphi_k}{dx^2}(\xi) \Big|_{\xi \in (-\varepsilon, \varepsilon)} + \frac{1}{2} \frac{d^2 \varphi_k}{dx^2}(\zeta) \Big|_{\zeta \in (-\varepsilon, \varepsilon)} \right) \varepsilon + \int_{x=\varepsilon}^{+\infty} \frac{1}{x^2} \lim_{k \rightarrow +\infty} (\varphi_k(-x) - 2\varphi_k(0) + \varphi_k(x)) dx, \end{aligned}$$

kde jsme využili stejnoměrné konvergence φ_k a skutečnost, že nosiče funkcí φ_k patří do nějaké kompaktní množiny K . Druhé derivace funkcí φ_k a funkční hodnoty φ_k ovšem stejnoměrně konvergují k nule, a proto z předchozího dostaneme

$$\lim_{k \rightarrow +\infty} \int_{x=0}^{+\infty} \frac{\varphi_k(-x) - 2\varphi_k(0) + \varphi_k(x)}{x^2} dx = 0$$

a tvrzení o spojitosti je dokázáno.

Abychom ukázali, že platí $S_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}} = T_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}$, musíme ukázat, že pro každou funkci $\varphi \in \mathcal{D}(\mathbb{R})$ platí

$$\left\langle S_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}, \varphi \right\rangle = \left\langle T_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}, \varphi \right\rangle, \quad (9)$$

což po rozepsání znamená, že musíme ukázat, že pro každou funkci $\varphi \in \mathcal{D}(\mathbb{R})$ platí

$$\int_{x=0}^{+\infty} \frac{\varphi(-x) - 2\varphi(0) + \varphi(x)}{x^2} dx = \lim_{\varepsilon \rightarrow 0^+} \left(\int_{x=-\infty}^{-\varepsilon} \frac{\varphi(x)}{x^2} dx + \int_{x=\varepsilon}^{+\infty} \frac{\varphi(x)}{x^2} dx - \frac{2\varphi(0)}{\varepsilon} \right).$$

Začneme upravovat pravou stranu, přičemž si opět hlídáme singularitu v nule. Nejprve provedeme jednoduchou substituci v prvním integrálu, a pak oba integrály sloučíme

$$\begin{aligned} \lim_{\varepsilon \rightarrow 0^+} \left(\int_{x=-\infty}^{-\varepsilon} \frac{\varphi(x)}{x^2} dx + \int_{x=\varepsilon}^{+\infty} \frac{\varphi(x)}{x^2} dx - \frac{2\varphi(0)}{\varepsilon} \right) &= \left| \begin{array}{l} y = -x \\ dy = -dx \end{array} \right| \\ &= \lim_{\varepsilon \rightarrow 0^+} \left(- \int_{y=+\infty}^{\varepsilon} \frac{\varphi(-y)}{y^2} dy + \int_{x=\varepsilon}^{+\infty} \frac{\varphi(x)}{x^2} dx - \frac{2\varphi(0)}{\varepsilon} \right) = \lim_{\varepsilon \rightarrow 0^+} \left(\int_{x=\varepsilon}^{+\infty} \frac{\varphi(-x) + \varphi(x)}{x^2} dx - \frac{2\varphi(0)}{\varepsilon} \right). \end{aligned}$$

Nyní si přidáme a odečteme člen, který chceme vidět v integrandu,

$$\lim_{\varepsilon \rightarrow 0^+} \left(\int_{x=\varepsilon}^{+\infty} \frac{\varphi(-x) + \varphi(x)}{x^2} dx - \frac{2\varphi(0)}{\varepsilon} \right) = \lim_{\varepsilon \rightarrow 0^+} \left(\int_{x=\varepsilon}^{+\infty} \frac{\varphi(-x) - 2\varphi(0) + \varphi(x)}{x^2} dx + \int_{x=\varepsilon}^{+\infty} \frac{2\varphi(0)}{x^2} dx - \frac{2\varphi(0)}{\varepsilon} \right).$$

V prvním integrálu můžeme bez obav přejít k limitě neboť singularita $\frac{1}{x^2}$ je zahlazena přítomností výrazu $\varphi(-x) - 2\varphi(0) + \varphi(x)$ viz výše; druhý integrál spočteme explicitně a výsledkem je

$$\begin{aligned} \lim_{\varepsilon \rightarrow 0^+} \left(\int_{x=\varepsilon}^{+\infty} \frac{\varphi(-x) - 2\varphi(0) + \varphi(x)}{x^2} dx + \int_{x=\varepsilon}^{+\infty} \frac{2\varphi(0)}{x^2} dx - \frac{2\varphi(0)}{\varepsilon} \right) \\ = \int_{x=0}^{+\infty} \frac{\varphi(-x) - 2\varphi(0) + \varphi(x)}{x^2} dx + \lim_{\varepsilon \rightarrow 0^+} \left(- \left[\frac{2\varphi(0)}{x} \right]_{x=\varepsilon}^{+\infty} - \frac{2\varphi(0)}{\varepsilon} \right) \\ = \int_{x=0}^{+\infty} \frac{\varphi(-x) - 2\varphi(0) + \varphi(x)}{x^2} dx + \lim_{\varepsilon \rightarrow 0^+} \left(\frac{2\varphi(0)}{\varepsilon} - \frac{2\varphi(0)}{\varepsilon} \right) = \int_{x=0}^{+\infty} \frac{\varphi(-x) - 2\varphi(0) + \varphi(x)}{x^2} dx, \end{aligned}$$

což jsme ovšem chtěli dokázat.

Zkoumejme nyní konvergenci dané posloupnosti funkcí. Konvergence ve smyslu distribucí

$$T_{f_n} \xrightarrow{\mathcal{D}'(\mathbb{R})} T_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}$$

dle definice znamená, že pro každou testovací funkci $\varphi \in \mathcal{D}(\mathbb{R})$ platí

$$\langle T_{f_n}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})} \rightarrow \langle T_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})},$$

kde konvergence je nyní standardní konvergence posloupnosti reálných čísel. Využijeme standardního ztotožnění distribucí a lokálně integrovatelných funkcí a přepíšeme si explicitně předpis pro $\langle T_{f_n}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})}$, jest

$$\langle T_{f_n}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})} = \int_{x=-\infty}^{+\infty} f_n(x) \varphi(x) dx = \int_{x=-\infty}^{-\frac{1}{n}} \frac{1}{x^2} \varphi(x) dx - \int_{x=-\frac{1}{n}}^{\frac{1}{n}} n^2 \varphi(x) dx + \int_{x=\frac{1}{n}}^{+\infty} \frac{1}{x^2} \varphi(x) dx. \quad (10)$$

Cílem je nyní upravit výraz na pravé straně tak, abychom při limitním přechodu $n \rightarrow +\infty$ získali

$$\langle T_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})} = \lim_{\varepsilon \rightarrow 0^+} \left(\int_{x=-\infty}^{-\varepsilon} \frac{\varphi(x)}{x^2} dx + \int_{x=\varepsilon}^{+\infty} \frac{\varphi(x)}{x^2} dx - \frac{2\varphi(0)}{\varepsilon} \right).$$

Jest

$$\begin{aligned} \lim_{n \rightarrow +\infty} \left(\int_{x=-\infty}^{-\frac{1}{n}} \frac{1}{x^2} \varphi(x) dx - \int_{x=-\frac{1}{n}}^{\frac{1}{n}} n^2 \varphi(x) dx + \int_{x=\frac{1}{n}}^{+\infty} \frac{1}{x^2} \varphi(x) dx \right) \\ = \lim_{\varepsilon \rightarrow 0^+} \left(\int_{x=-\infty}^{-\varepsilon} \frac{1}{x^2} \varphi(x) dx - \int_{x=-\varepsilon}^{\varepsilon} \frac{1}{\varepsilon^2} \varphi(x) dx + \int_{x=\varepsilon}^{+\infty} \frac{1}{x^2} \varphi(x) dx \right), \end{aligned}$$

přičemž rovnost je ospravedlněna kupříkladu použitím Heieného věty o souvislosti limit posloupností a limity funkcí. První a poslední člen chceme vidět, zbývá upravit prostřední člen. Zopakujeme postup, který jsme už v dosavadním rozjímání použili několikrát

$$\begin{aligned} \int_{x=-\varepsilon}^{\varepsilon} \frac{1}{\varepsilon^2} \varphi(x) dx &= \int_{x=0}^{\varepsilon} \frac{\varphi(-x) + \varphi(x)}{\varepsilon^2} dx \\ &= \int_{x=0}^{\varepsilon} \frac{\varphi(-x) - 2\varphi(0) + \varphi(x)}{\varepsilon^2} dx + \int_{x=0}^{\varepsilon} \frac{2\varphi(0)}{\varepsilon^2} dx = \int_{x=0}^{\varepsilon} \frac{\varphi(-x) - 2\varphi(0) + \varphi(x)}{\varepsilon^2} dx + \frac{2\varphi(0)}{\varepsilon}. \end{aligned}$$

Integrál na pravé straně je v limitě $\varepsilon \rightarrow 0^+$ nulový, viz rozpis (7). (Případně jsme mohli rovnou přímočaře použít první větu o střední hodnotě v integrálním počtu. Pozor ovšem na částečné dosazení v limitním přechodu!) Celkem tedy dostaneme

$$\begin{aligned} \lim_{n \rightarrow +\infty} \langle T_{f_n}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})} &= \lim_{\varepsilon \rightarrow 0^+} \left(\int_{x=-\infty}^{-\varepsilon} \frac{1}{x^2} \varphi(x) dx - \int_{x=-\varepsilon}^{\varepsilon} \frac{1}{\varepsilon^2} \varphi(x) dx + \int_{x=\varepsilon}^{+\infty} \frac{1}{x^2} \varphi(x) dx \right) \\ &= \lim_{\varepsilon \rightarrow 0^+} \left(\int_{x=-\infty}^{-\varepsilon} \frac{1}{x^2} \varphi(x) dx + \int_{x=\varepsilon}^{+\infty} \frac{1}{x^2} \varphi(x) dx - \frac{2\varphi(0)}{\varepsilon} \right) = \langle T_{\text{p.v. } \frac{1}{x^2}}, \varphi \rangle_{\mathcal{D}'(\mathbb{R}), \mathcal{D}(\mathbb{R})}, \end{aligned}$$

což jsme chtěli ukázat.

[10] 4. Pro $x \in \mathbb{R}$ řešte na prostoru regulárních distribucí rovnici

$$\frac{d^2 f}{dx^2} - 5 \frac{df}{dx} + 6f = a\delta(x-0),$$

kde $\delta(x-y)$ značí Diracovu distribuci v bodě y a $a \in \mathbb{R}^+$ je parametr, a kde vyžadujeme $\lim_{x \rightarrow \pm\infty} f(x) = 0$.

Řešení:

Rovnici přepíšeme jako systém rovnic prvního řádu, je-li

$$g = \frac{df}{dx},$$

pak původní rovnice přejde na

$$\frac{d}{dx} \begin{bmatrix} f \\ g \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 & 1 \\ -6 & 5 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} f \\ g \end{bmatrix} + \delta \begin{bmatrix} 0 \\ a \end{bmatrix},$$

což lze symbolicky zapsat jako

$$\frac{d\mathbf{y}}{dx} = \mathbb{A}\mathbf{y} + \delta\mathbf{b},$$

kde

$$\mathbf{y} =_{\text{def}} \begin{bmatrix} f \\ g \end{bmatrix}, \quad \mathbb{A} =_{\text{def}} \begin{bmatrix} 0 & 1 \\ -6 & 5 \end{bmatrix}, \quad \mathbf{b} = \begin{bmatrix} 0 \\ a \end{bmatrix}.$$

Řešení úlohy budeme hledat ve tvaru

$$\mathbf{y} = \mathbf{y}_+ H + \mathbf{y}_- (1 - H),$$

kde H značí Heavisideovu distribuci, která je definována jako regulární distribuce přiřazená lokálně integrovatelné funkci

$$H = \begin{cases} 1 & x \geq 0, \\ 0 & x < 0, \end{cases}$$

a kde \mathbf{y}_\pm jsou hladké funkce. Dosadíme-li takto definovanou funkci do diferenciální rovnice $\frac{d\mathbf{y}}{dx} = \mathbb{A}\mathbf{y} + \delta\mathbf{b}$, dostaneme s použitím vztahu $\frac{dH}{dx}$ a s použitím pravidel pro práci s distribucemi rovnici

$$\left(\frac{d\mathbf{y}_-}{dx} - \mathbb{A}\mathbf{y}_- \right) (1 - H) + \left(\frac{d\mathbf{y}_+}{dx} - \mathbb{A}\mathbf{y}_+ \right) H + (-\mathbf{y}_- + \mathbf{y}_+ - \mathbf{b}) \delta = \mathbf{0}.$$

Z této rovnice vidíme, že musí platit

$$\begin{aligned} x < 0 : \quad & \frac{d\mathbf{y}_-}{dx} = \mathbb{A}\mathbf{y}_-, \\ x > 0 : \quad & \frac{d\mathbf{y}_+}{dx} = \mathbb{A}\mathbf{y}_+, \end{aligned}$$

a také

$$-\lim_{x \rightarrow 0^-} \mathbf{y}_- + \lim_{x \rightarrow 0^+} \mathbf{y}_+ - \mathbf{b} = \mathbf{0}.$$

Řešením rovnic jsou funkce

$$\frac{d\mathbf{y}_\pm}{dx} = e^{\mathbb{A}x} \mathbf{C}_\pm,$$

kde \mathbf{C}_\pm je konstantní vektor. Maticovou exponenciálu nemusíme explicitně počítat, stačí si uvědomit, že diferenciální rovnici prvního řádu $\frac{d\mathbf{y}_-}{dx} = \mathbb{A}\mathbf{y}_-$, lze zapsat jako diferenciální rovnici druhého řádu

$$\frac{d^2 f_-}{dx^2} - 5 \frac{df_-}{dx} + 6f_- = 0,$$

kde

$$\mathbf{y}_- = \begin{bmatrix} f_- \\ g_- \end{bmatrix}.$$

Rovnici pro f_- snadno vyřešíme, výsledkem je

$$f_- = A_- e^{3x} + B_- e^{2x},$$

kde A_- a B_- jsou konstanty, které musíme určit z okrajových podmínek. Chceme aby platilo

$$\lim_{x \rightarrow \pm\infty} f = 0,$$

což znamená, že požadujeme $\lim_{x \rightarrow -\infty} f_- = 0$. Tato podmínka ovšem zjevně neklade žádné omezení na hodnoty konstant A_- a B_- . Řešením je tedy funkce

$$f_- = A_- e^{3x} + B_- e^{2x},$$

což znamená, že

$$\mathbf{y}_- = \begin{bmatrix} A_- e^{3x} + B_- e^{2x} \\ 3A_- e^{3x} + 2B_- e^{2x} \end{bmatrix} = A_- e^{3x} \begin{bmatrix} 1 \\ 3 \end{bmatrix} + B_- e^{2x} \begin{bmatrix} 1 \\ 2 \end{bmatrix}.$$

(Připomeňme-si, že druhá složka vektoru \mathbf{y}_- je definována jako $\frac{df_-}{dx}$.) Obdobně postupujeme i pro funkci \mathbf{y}_+ . Diferenciální rovnici prvního řádu $\frac{d\mathbf{y}_+}{dx} = \mathbf{A}\mathbf{y}_+$, lze zapsat jako diferenciální rovnici druhého řádu

$$\frac{d^2 f_+}{dx^2} - 5 \frac{df_+}{dx} + 6f_+ = 0,$$

kde

$$\mathbf{y}_+ = \begin{bmatrix} f_+ \\ g_+ \end{bmatrix}.$$

Rovnici pro f_+ snadno vyřešíme, výsledkem je

$$f_+ = A_+ e^{3x} + B_+ e^{2x},$$

kde A_+ a B_+ jsou konstanty, které musíme určit z okrajových podmínek. Chceme aby platilo

$$\lim_{x \rightarrow \pm\infty} f = 0,$$

což znamená, že požadujeme $\lim_{x \rightarrow +\infty} f_+ = 0$, odkud plyne, že $A_+ = B_+ = 0$. Řešením je tedy funkce

$$f_+ = 0,$$

což znamená, že

$$\mathbf{y}_+ = \begin{bmatrix} 0 \\ 0 \end{bmatrix}.$$

Doposud jsme zjistili, že platí

$$\mathbf{y}_- = A_- e^{3x} \begin{bmatrix} 1 \\ 3 \end{bmatrix} + B_- e^{2x} \begin{bmatrix} 1 \\ 2 \end{bmatrix}, \quad \mathbf{y}_+ = \begin{bmatrix} 0 \\ 0 \end{bmatrix}$$

Zbývá určit hodnotu konstant A_- a B_- . K tomu použijeme skokovou podmínku

$$-\lim_{x \rightarrow 0^-} \mathbf{y}_- + \lim_{x \rightarrow 0^+} \mathbf{y}_+ + \mathbf{b} = \mathbf{0},$$

která vede na soustavu rovnic

$$-A_- \begin{bmatrix} 1 \\ 3 \end{bmatrix} - B_- \begin{bmatrix} 1 \\ 2 \end{bmatrix} - \begin{bmatrix} 0 \\ a \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 \\ 0 \end{bmatrix}$$

pro A_- a B_- . Řešením je

$$\begin{aligned} A_- &= -a \\ B_- &= a, \end{aligned}$$

a řešením zadané rovnice je tudíž regulární distribuce přiřazená funkci

$$f = \begin{cases} -ae^{3x} + ae^{2x}, & x < 0 \\ 0, & x \geq 0. \end{cases}$$

Úlohu lze také vyřešit s použitím Fourierovy transformace. Použijeme Fourierovu transformaci definovanou vztahem

$$\mathcal{F}[f](\boldsymbol{\xi}) =_{\text{def}} \frac{1}{(2\pi)^{\frac{d}{2}}} \int_{\mathbb{R}^d} f(\mathbf{x}) e^{i\mathbf{x} \cdot \boldsymbol{\xi}} d\mathbf{x},$$

kde d je dimenze prostoru, na kterém pracujeme. S použitím standardních pravidel pro práci s Fourierovou transformací zjistíme, že Fourierova transformace rovnice je

$$\mathcal{F}[f](-\xi^2 + 5i\xi + 6) = \frac{a}{\sqrt{2\pi}},$$

kde jsme také využili známého vztahu pro Fourierovu transformaci Diracovy distribuce. Platí tedy

$$\mathcal{F}[f] = \frac{a}{\sqrt{2\pi}(-\xi^2 + 5i\xi + 6)},$$

odkud

$$f = \mathcal{F}^{-1} \left[\frac{a}{\sqrt{2\pi}(-\xi^2 + 5i\xi + 6)} \right].$$

Zbývá tedy spočítat inverzní Fourierovu transformaci. Platí $(-\xi^2 + 5i\xi + 6) = -(\xi - 2i)(\xi - 3i)$ a proto

$$\mathcal{F}^{-1} \left[\frac{a}{\sqrt{2\pi}(-\xi^2 - i\xi - 6)} \right] = -\frac{a}{\sqrt{2\pi}} \mathcal{F}^{-1} \left[\frac{1}{(\xi - 2i)(\xi - 3i)} \right].$$

Inverzní Fourierova transformace je dle definice

$$\mathcal{F}^{-1} \left[\frac{1}{(\xi - 2i)(\xi - 3i)} \right] = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{\xi=-\infty}^{+\infty} \frac{e^{-ix\xi}}{(\xi - 2i)(\xi - 3i)} d\xi,$$

a pro výpočet integrálu použijeme nástroje z komplexní analýzy. Budeme zkoumat integrál z komplexní funkce

$$g(z) =_{\text{def}} \frac{e^{-ixz}}{(\xi - 2i)(\xi - 3i)},$$

podél křivky γ_R , kterou je kruhový oblouk o poloměru R v horní/dolní komplexní polorovině. Parametrizace oblouku v horní polorovině je $z = Re^{i\varphi}$, $\varphi \in (0, \pi)$, parametrizace úsečky na reálné ose je $z = \xi$, $\xi \in (-R, R)$. Pro danou parametrizaci tedy platí

$$\int_{\gamma_R} g(z) dz = \int_{\xi=-R}^R \frac{e^{-ix\xi}}{(\xi - 2i)(\xi - 3i)} d\xi + \int_{\varphi=0}^{\pi} \frac{e^{-ixRe^{i\varphi}}}{(\xi - 2i)(\xi - 3i)} iRe^{i\varphi} d\varphi.$$

Jelikož je $\varphi \in (0, \pi)$ vidíme, že výraz

$$e^{-ixRe^{i\varphi}} = e^{-ixR \cos \varphi} e^{xR \sin \varphi}$$

zůstává pro $R \rightarrow +\infty$ omezený pro $x < 0$. Přes kruhový oblouk v horní komplexní polorovině lze tedy integrovat pouze pro $x < 0$. Naopak, pro $x > 0$ musíme zvolit integraci přes kruhový oblouk v dolní komplexní polorovině. Zabýváme se nyní případem $x < 0$. S použitím Jordanova lemmatu snadno ukážeme, že

$$\lim_{R \rightarrow +\infty} \int_{\gamma_R} g(z) dz = \int_{\xi=-\infty}^{\infty} \frac{e^{-ix\xi}}{(\xi - 2i)(\xi - 3i)} d\xi.$$

Podle reziduové věty ovšem platí, že

$$\lim_{R \rightarrow +\infty} \int_{\gamma_R} g(z) dz = 2\pi i \operatorname{res}_{z_s \in \operatorname{int} \gamma_R} g(z).$$

V horní polorovině má funkce $g(z)$ dvě singularity, a sice v bodech $z_{s_1} = 2i$ a $z_{s_2} = 3i$, přičemž obě singularity jsou jednonásobnými póly. Residua v bodech $z_{s_1} = 2i$ a $z_{s_2} = 3i$ jsou

$$\begin{aligned} \operatorname{res}_{2i} g(z) &= \operatorname{res}_{2i} \frac{e^{-ixz}}{(\xi - 2i)(\xi - 3i)} = \left. \frac{e^{-ixz}}{2z - 5i} \right|_{z=2i} = ie^{2x}, \\ \operatorname{res}_{3i} g(z) &= \operatorname{res}_{3i} \frac{e^{-ixz}}{(\xi - 2i)(\xi - 3i)} = \left. \frac{e^{-ixz}}{2z - 5i} \right|_{z=3i} = -ie^{3x}, \end{aligned}$$

a proto pro $x < 0$ platí

$$\int_{\xi=-\infty}^{\infty} \frac{e^{-ix\xi}}{(\xi - 2i)(\xi - 3i)} d\xi = 2\pi (-e^{2x} + e^{3x}).$$

Pro $x > 0$ integrujeme přes kruhový oblouk γ_R v dolní komplexní polorovině, kde však funkce $g(z)$ nemá singularity. Z reziduové věty a Jordanova lemmatu tedy pro $x > 0$ plyne

$$0 = \lim_{R \rightarrow +\infty} \int_{\gamma_R} g(z) dz = - \int_{\xi=-\infty}^{\infty} \frac{e^{-ix\xi}}{(\xi - 2i)(\xi - 3i)} d\xi.$$

Celkem tedy

$$\mathcal{F}^{-1} \left[\frac{1}{(\xi - 2i)(\xi - 3i)} \right] = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{\xi=-\infty}^{\infty} \frac{e^{-ix\xi}}{(\xi - 2i)(\xi - 3i)} d\xi = \begin{cases} \sqrt{2\pi} (-e^{2x} + e^{3x}), & x < 0, \\ 0, & x \geq 0. \end{cases}$$

Pro hledanou funkci f proto dostaneme

$$f = -\frac{a}{\sqrt{2\pi}} \mathcal{F}^{-1} \left[\frac{1}{(\xi - 2i)(\xi - 3i)} \right] = \begin{cases} a(e^{2x} - e^{3x}), & x < 0, \\ 0, & x \geq 0, \end{cases}$$

což je kupodivu tentýž výsledek, jakého jsme dosáhli s použitím prvně studovaného postupu.